

SIGMUND FREUD

*Myslianky
a úvahy*

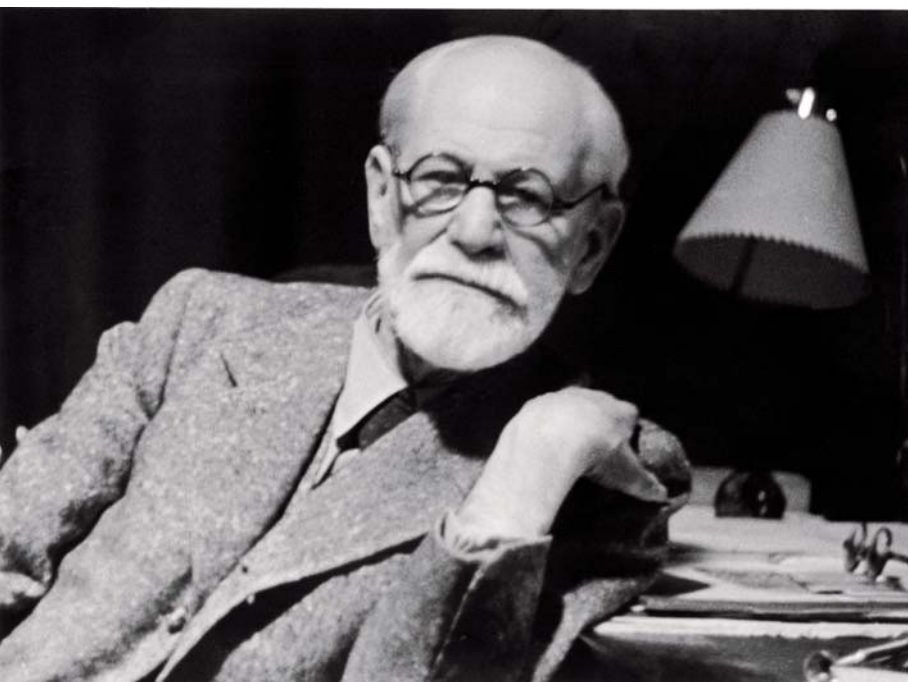
EUROPA

SIGMUND FREUD

*Myslenky
a uraky*

EUROPA

ODBORNÝ GARANT A EDITOR EDÍCIE ŠIMON JE EGON GÁL

Sigm. Freud

zväzok 9

Sigmund Freud: Myšlienky a úvahy

Výber a preklad © Milan Krankus 2012

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2012 **bee&honey**

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2012

Ako deviaty zväzok edície Šimon

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2012

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89111-53-4

OBSAH

Predhovor.....	7
I. O sebe.....	8
II. Psychoanalýza.....	27
III. Sen.....	44
IV. Chybné úkony	61
V. Detstvo	73
VI. Žena a ženskost'.....	81
VII. Homosexualita	90
VIII. Človek a kultúra	93
IX. Umelec	118
X. Humor	134
XI. Náboženstvo.....	136
Doslov.....	152
Použitá literatúra.....	158

PREDHOVOR

Myšlienka urobiť výber zo spisov Sigmunda Freuda v podobe jednej knihy mi prišla na um pri prekladoch jeho diela. Má značný rozsah a nie každý má k nemu prístup a možnosti hlbšieho štúdia. Náš výber z myšlienok a úvah Sigmunda Freuda má predovšetkým za cieľ priblížiť ho širšiemu okruhu čitateľov. Nebolo to však možné urobiť iba náhodným alebo tradičným usporiadaním citátov. Pri výbere sme sa zamerali najmä na tie myšlienky, ktoré môže čitateľ menej oboznámený s celkom jeho diela pochopiť čo najľahšie a ktoré môžu prehĺbiť jeho poznanie.

Samozrejme, na hlbšie pochopenie toho, čo psychoanalýza hovorí, je nevyhnutne potrebné aspoň čiastočne si osvojiť jej pojmový aparát a naučiť sa uvažovať v jej duchu. Výber z myšlienok Sigmunda Freuda chce ukázať, že sa z jeho diela dá vždy poučiť a nájsť v ňom niečo, čo osloví aj súčasného človeka.

Milan Krankus

I. O SEBE

Narodil som sa 6. mája 1856 v Příbore na Morave, v malom meste v terajšom Československu. Moji rodičia boli židia a ja sám som tiež ostal židom. Moji predkovia z otcovej strany, ak dobre viem, dlho bývali v Porýní, v Kolíne; pri jednej protižidovskej perzekúcii v 14. alebo 15. storočí utiekli na východ a v 19. storočí sa vrátili z Litvy cez Halič do krajiny, kde sa hovorí po nemecky, do Rakúska.

A tu mi napadá, čo som často počul v detstve rozprávať o tom, ako pri mojom narodení jedna stará sedliačka prorokovala šťastnej matke o jej prvorodenom, že darovala svetu veľkého muža. Takéto proctvá sa, samozrejme, vyskytujú veľmi často; existuje predsa toľko matiek naplnených radostným očakávaním a toľko starých sedliačok alebo iných starých žien, ktorých sila na zemi pominula, a ony sa znova upierajú k budúcnosti.

Opustil som Příbor vo veku troch rokov, navštívil som ho opäť cez prázdniny ako šestnásťročný, keď som bol hosťom rodiny Flussovej, a potom už nikdy viac. Od tých čias som mnohé prežil; ťažkú námahu aj mnohé útrapy, aj šťastie a niečo úspechu, ako sa to už v ľudskom živote mieša. Sedemdesiatpäťročnému nie je ľahké znova sa vcítiť do onej najranejšej doby, z ktorej bohatého obsahu mu v pamäti zostali len nepatrné zvyšky; jedným som si však istý: pod mnohými vrstvami, hlboko vo mne ešte stále žije ono šťastné príborské dieťa, prvorodený syn mladšej matky, ktorý z tohto ovzdušia, z tejto pôdy prijímal prvé nezabudnuteľné dojmy.

Môj otec sa zabával raz tým, že nechal mojej najstaršej sestre a mne knihu s farebnými obrázkami (bol to cestopis po Perzii). Mal som vtedy päť rokov, sestra nemala ani tri; spomienka na nekonečnú radosť, s ktorou sme vytrhávali listy z tejto knihy, je vari jedinou príhodou z tých čias, na ktorú si jasne spomínam.

Neskoršie, keď som bol študentom, mal som knihy veľmi rád... Odkedy rozmýšľam nad svojím životom, vždy som dával do súvislosti túto prvú vášeň s touto spomienkou z detstva alebo lepšie povedané, poznal som, že tento výjav z detstva bol „obálkovou“ spomienkou pre moju neskoršiu lásku ku knihám.

Spomínam si aj na malú príhodu, ktorá sa odohrala, keď som mal sedem alebo osem rokov. Jedného večera, keď som si išiel ľahnúť, bol som taký neslušný, že som si vybavil potrebu v izbe svojich rodičov a v ich prítomnosti. Otec ma vyhrešil a povedal mi doslovne: „Z tohto chlapca nebude nič.“ To sa ma muselo veľmi dotknúť, lebo moje sny obsahujú veľa narážok na túto príhodu; ba zavše ich sprevádza výpočet mojich prác a mojich úspechov, ani čo by som chcel povedať: „Teraz vidíš, že som sa predsa niekým stal.“

Kto ma vidí, ani by neveril, že už v škole som bol vášnivým opozičníkom. Bol som vždy tam, kde bolo treba brániť krajné postavenie, a zavše som bol ochotný za to aj zaplatiť. Napokon, keď sa mi podarilo získať prvenstvo, čo som si udržal po roky, a vedel som získať dôveru všetkých, nik sa na mňa nemohol ponosovať. Vieš, čo mi povedal jedného dňa Breuer? Tak ma tým dojal, že som mu vyzradil naše tajné zasnúbenie. Vravel mi, že zistil, že som človek neohrozený a pod bojazlivým výzorom neveriteľne smelý. Ja som si to vždy aj sám myslel, no neopovážil som sa to nikomu povedať.

Hoci naše hmotné pomery neboli najlepšie, otec nástojil, aby som si vybral povolanie, k akému som mal sklony. Ani v tom čase, ani neskoršie som necítil zvláštnu záľubu pre stav a zamestnanie lekára. Viac ma hnal akýsi smäd po vedomostiach, no skôr pokiaľ išlo o ľudské vzťahy než o samotný predmet prírodných vied; smäd po vedomostiach, ktorý však ešte neuznáva pozorovanie za hlavný prostriedok svojho uspokojenia.

Okrem toho som v prvých detských rokoch musel rozumieť po česky, pretože som sa narodil v malom moravskom mestečku so

slovanským obyvateľstvom. Česká detská básnička, ktorú som počul ako sedemročný, sa mi bez námahy vstúpila do pamäti tak, že ju viem odriekať ešte aj dnes, hoci nemám potuchy, čo znamená.

Vždy som predsa kráčal v stopách Hanibala; ani mne, ani jemu nebolo súdené, aby sme uvideli Rím, a aj on tiahol do Kampánie, hoci ho celý svet očakával v Ríme. Hanibal, s ktorým som dosiahol túto podobnosť, býval najmilším hrdinom mojich gymnaziálnych rokov; ako mnoho iných chlapcov v tomto veku som v púnských vojnách nestál na strane Rimanov, ale Kartagincov. Keď som vo vyššom gymnáziu prvý raz pochopil dôsledky pôvodu z cudzej rasy a antisemitské sklony niektorých kamarátov ma nútili, aby som zaujal stanovisko, stúpila postava semitského vojvodu ešte väčšmi v mojich očiach. Hanibal a Rím symbolizovali chlapcovi protiklad húževnatosti židovstva a organizácie katolíckej cirkvi. Tak sa želanie dostať do Ríma stalo v mojom snovom živote rúskom a symbolom iných vášnivých prianí, na ktorých uskutočnení by človek chcel pracovať tak vytrvalo a výlučne ako tento Pún a ktorých splneniu osud niekedy praje rovnako malo ako životnému želaniu Hanibala, aby vstúpil do Ríma.

Jedného dňa v reštaurácii v Prátri, kde ma moji rodičia zvykli brať, keď som mal jedenásť-dvanásť rokov, sme zbadali muža, ktorý chodil od jedného stola k druhému a za malú sumu tvoril verše na akúkoľvek tému, ktorú mu určili. Poslali ma, aby som ho priviedol k nášmu stolu, a on prejavil svoju vďačnosť. Skôr než sa spýtal na tému, povedal niekoľko rýmov o mojej osobe a oznámil nám, že ak môže veriť svojej inšpirácii, jedného dňa budem ministrom. Dojem z tohto dňa musel spôsobiť, že krátko predtým, ako som mal študovať na univerzite, chcel som študovať právo, a iba v poslednej chvíli som zmenil svoje rozhodnutie.

Muž, ktorý bol rozhodne najobľúbenejšie dieťa svojej matky, bude mať celý život pocit víťaza a viera v úspech mu často prinesie aj úspech skutočný.

Svojho o rok mladšieho brata, ktorý zomrel niekoľko mesiacov po narodení, som privítal so zlým želaním a s pravou detskou žiarlivosťou a po jeho smrti sa ma zmocnili výčitky, ktoré mi už zostali.

Obraz, ako my deti trháme knihu (povedal by som ako artičky, list po liste), je takpovediac jediné, čo mi z tohto obdobia plasticky utkvelo v pamäti. Keď som sa potom stal študentom, vyvinula sa u mňa výrazná záľuba zbierať a vlastniť knihy. Od tých čias, čo o sebe premýšľam, odvodzujem túto prvú vášeň svojho života od uvedeného detského dojmu.

Zaľúbenie v matke a žiarlivosť na otca som objavil aj u seba a teraz to považujem za všeobecný jav raného detstva.

Zvláštnu záľubu pre postavenie a činnosť lekára som v tých mladších rokoch nepociťoval, a vlastne ani neskôr. Skôr ma poháňal akýsi druh túžby po poznaní, ktorý sa však viac upieral na ľudské vzťahy než na prírodné objekty.

V skupinke nemeckých študentov sa hovorilo o vzťahu prírodných vied a filozofie. Ja som bol holobriadok plný materialistických doktrín a bránil som svoje názory veľmi silne. Jeden z mojich priateľov, starší a serióznejší ako ja, ktorý odvtedy ukázal, že vie viesť ľudí a organizovať masy, útočil na moje názory. Vrazil, že aj on, mánotratný syn, pásol v detstve ošípané a vrátil sa kajúcne do otcovského domu. Ja som sa neovládol a odpovedal som mu, že sa nečudujem jeho spôsobom vyjadrovania, keď pásol ošípané. Všeobecné rozhorčenie; žiadali, aby som svoj výrok odvolal, no ja som odmietol. Urazený bol primúdry na to, aby to pokladal za provokáciu, a nechal celú záležitosť tak.

Pritom od svojich prvých rokov na univerzite som musel dospieť k poznatku, že osobitosť a úzkosť mojich prirodzených schopností mi bránia mať úspech vo viacerých odvetviach vedy, na ktoré som sa vrhol vo svojej mladistvej prudkej horlivosti. Takto som sa naučil poznať pravdu, ktorú vyslovil

Mefistofeles: Márne je štvat' sa pre vedy a snorit' v nich, každý sa učí len to, čo sa pozná už.

V laboratóriu Ernesta Brückeho som poznal napokon pokoj, našiel plné zadosťučinenie a aj ľudí, ktorých som si mohol vážiť a brať si ich za vzor.

Polovičný obrat nastal roku 1882, keď môj profesor, ktorého som si nadovšetko vážil, prestal sa voči mne správať s tou vznešenou ľahostajnosťou otca, a vidiac moju zlú materiálnu situáciu, ma povzbudil, aby som zanechal dráhu teoretických štúdií. Poslúchol som jeho radu, odišiel z fyziologického laboratória a nastúpil som ako asistent do všeobecnej nemocnice.

Moja snúbenica zavinila, že som sa nestal slávnym už vo svojich mladých rokoch. Hlboký záujem, ktorý ma trochu odviedol od mojich štúdií, spôsobil, že som roku 1884 objednal od Mercka vtedy málo známy alkaloid kokaín a skúmal som jeho fyziologické účinky. Bol som zahĺbený do práce a vtedy sa mi naskytla možnosť stretnúť sa so svojou snúbenicou, ktorú som nevidel dva roky. Narýchlo som dokončil svoju prácu o kokaíne a vo svojej publikácii som oznámil, že čoskoro uvidíme, ako ho možno novým spôsobom použiť. Pritom som prehovoril svojho priateľa očného lekára Königssteina, aby skúsil anestetické účinky kokaínu na choré oko. Po svojom návrate som sa dozvedel, že nie on, ale istý môj priateľ Carl Koller (nateraz v New Yorku), s ktorým som tiež hovoril o kokaíne, urobil rozhodné pokusy na očiach zvierat a predložil výsledky na oftalmologickom kongrese v Heidelbergu. Koller dostáva teda spravodlivý titul, že objavil lokálnu anestéziu kokaínom, ktorá sa stala takou dôležitou v malej chirurgii. No ja sa nehnevám na svoju snúbenicu, že som vtedy premeškal svoju príležitosť.

Mal som referát o tom, čo som videl a čo som sa naučil u Charcota. No neprijali ma pekne. Authority, ako prezident spoločnosti Bamberger, vyhlásili, že to, o čom hovorím, nie je vierohodné. Meynert ma vyzval, aby som našiel vo Viedni prípady podobné tým, ktoré som opísal, a predstavil ich Lekárskej spoločnosti.

Pokúsil som sa o to, no lekári v nemocniciach, v ktorých som našiel podobné prípady, mi ich nedovolili vyšetriť a zaoberať sa nimi. Jeden z nich, starý chirurg, skríkol: „Ale, milý kolega, ako len môžete hovoriť také absurdnosti! Hysterion (sic!) znamená uterus. Ako by teda mohol byť muž hysterický?“ Márne som ho presviedčal, že nepotrebujem schválenie diagnózy, ale možnosť prípad preskúmať. Napokon som objavil mimo nemocnice človeka, typický prípad hysterickéj hemianestézie, a predstavil som ho Lekárskej spoločnosti. Tentoraz som dostal potlesk, no potom sa o mňa už nik nezaujímal. Všetci mali jasný dojem, že kompetentné veličiny moje novoty odmietli. Dostal som sa do opozície svojou myšlienkou hystérie u mužov, ako aj tvrdením, že sugesciou možno vyvolať hysterické ochrnutia. A keďže čoskoro potom sa predou mnou zatvorili dvere laboratória mozgovej anatómie a počas ďalších semestrov som nemal kde prednášať, utiahol som sa z akademického a medicínskeho života. A odvtedy som sa už nikdy neobrátil na Lekársku spoločnosť.

Ticho, ktoré sa po mojich prednáškach rozhostilo, prázdno, ktoré sa vytvorilo okolo mojej osoby, nezdvorilé narážky, ktoré som počul – to všetko ma pomaly presvedčilo o tom, že moje myšlienky, týkajúce sa úlohy sexuality pri vzniku neuróz, nemôžu mať nádej, že s nimi budú zaobchádzať ako s ostatnými vedeckými objavmi. Pochopil som, že odteraz som začal patriť medzi tých, ktorí, ako vraví Hebbel, vzrušili spánok sveta a že následkom toho nemôžem od nikoho čakať na žiadny spôsob objektivitu ani trpezlivosť.

Predstavoval som si tento osud takto: možno sa mi podarí postarať sa o svoje živobytie vďaka terapeutickým úspechom mojej liečebnej metódy, no za môjho života veda vôbec nevezme na vedomie moju existenciu. O niekoľko desaťročí niekto iný príde na tie isté veci, ktoré dnes akosi predbehli svoju dobu. Podarí sa mu dosiahnuť, že ho uznajú, mne sa vzdá hold ako predchodcovi, nutne nešťastnému. A ja, nový Robinson, pousilujem sa usadiť na svojom opustenom ostrove tak pohodlne, ako je to len možné.

Stalo sa to v rokoch po roku 1895, keď na mňa zapôsobili dva silné dojmy, ktoré spoločne viedli k rovnakému účinku. Na jednej strane som po prvý raz nahliadol do hlbín pudového života človeka, uvidel som mnohé, čo mohlo rozčarovať a najprv dokonca vydesiť, a na druhej strane malo oznámenie môjho nemilého objavu ten úspešný dôsledok, že som prišiel o väčšiu časť svojich vtedajších ľudských kontaktov.

Keď zanechám zmätky a úzkosť prítomnosti a prenesiem sa do rokov samoty, vidí sa mi, že to bol čas hrdinský a nebol bez krásy. Splendid isolation malo svoje výhody a pôvaby. Nemal som literatúru na čítanie, ani som nemusel presviedčať zle informovaného protivníka, nepodliehal som nijakému vplyvu a vôbec nič ma nesúrilo. Naučil som sa ovládať svoje sklony k špekulácii a podľa nehynúcej rady svojho učiteľa Charcota pozerat' na tie isté veci vždy novým pohľadom tak dlho, ako bolo treba, aby sa ony ozvali. Moje publikácie, ktoré sa mi s určitými ťažkosťami vždy podarilo umiestniť, mohli vyjadrovať moje vedomosti, a keďže som nemusel brániť nijaké pochybné „prvenstvo“, mohol som ich roztriediť podľa svojej vôle.

Od roku 1902 sa okolo mňa zoskupili niektorí mladí lekári, pevne rozhodnutí, že sa naučia psychoanalýzu, že ju budú usku-točňovať a rozširovať. Impulz vyšiel od kolegu, ktorý sám na sebe mohol vyskúšať blahodarné účinky kúry. Dohodli sme sa, že sa v presne určené dni zídeme u mňa, aby sme podľa určitých pravidiel diskutovali, pousilovali sa orientovať v tejto oblasti výskumov, ktorá ešte nie je vykryštalizovaná, a získali aj iných, aby sa zúčastnili na rozvíjaní nášho záujmu.

Prednášku, ktorá bola minulý pondelok ohlásená v Neue Freie Presse, som nemal. Sľúbil som ju veľmi nerád, neskôr pri jej príprave som si uvedomil, že by som musel hovoriť o všetkom intímnom a sexuálnom, a to sa pre zmiešané a mne cudzie publikum nehodilo a písomne som prednášku odmietol (1. týždeň).

Nato sa u mňa objavili dvaja poslovia a pokúšali sa ma predsa len prehovoriť. Veľmi rázne som im to vyhovoriť a požiadal som ich, aby si prednášku v niektorý večer u mňa sami vypočuli (2. týždeň). Tretí týždeň som teda prednášal im dvom a vypočul som si, že prednáška je výborná, publikum ju prijme bez rozpakov atď. Prednáška teda bola určená na 4. týždeň. Ale niekoľko hodín predtým som dostal list, že niekoľko členov predsa len vyslovilo námietky a prosia ma, aby som svoje teórie najprv vysvetlil na niekoľkých slušných príkladoch, potom oznámil, že teraz príde to chúlостivé, a urobil prestávku, aby dámy mohli opustiť miestnosť. Samozrejme, okamžite som odmietol a list, ktorým som to urobil, som pekne okorenil a opaprikoval. Toto je vedecký život vo Viedni!

Vtedy mi tleskali, ale viac už o mňa žiadny záujem neprejavili. Dojem, že veľké authority moje novinky odmietali, sa nezmenil; s mužskou hystériou a sugestívnou výchovou hysterických ochrnutí som bol zatlačený do opozície. Keď potom čoskoro predou mnou zavreli laboratórium, v ktorom sa skúmala anatómia mozgu, a keď som celý semester nemal žiadnu miestnosť, v ktorej by som mohol prednášať, z akademického spolkového života som sa stiahol.

Pre dovšetkým som lekár a chcem pomáhať ľuďom, ktorí dnes vo svojom vnútri prežívajú pekle, a chcem pomáhať tak dobre, ako len viem. Nie v nejakom inom svete, ale na tejto zemi žije väčšina ľudí v pekle; veľmi správne to poznal Schopenhauer. Moje poznatky, moje teórie a metódy majú ten zmysel, aby si ľudia toto pekle uvedomili, a tak sa z neho mohli vyslobodiť. Iba keď sa ľudia naučia voľne dýchať, potom hádam opäť zistia, čím môže byť umenie. Teraz ho používajú nesprávne ako omamujúci prostriedok, aby sa aspoň na pár hodín zbavili svojho utrpenia. Je to pre nich akýsi druh alkoholu!

Mám vysokú mienku o tom, čo som objavil, ale nie o sebe. Veľkí objavitelia nie sú nevyhnutne veľkí muži. Kto zmenil svet viac ako Kolumbus? Kto to bol? Dobrodruh. Mal charakter, to

je pravda, ale nebol to veľký človek. Takže vidíte, že možno objaviť veľké veci bez toho, aby to znamenalo, že je niekto skutočne veľký.

Géniovia sú ľudia na nevydržanie. Stačí vám, aby ste sa opýtali mojej rodiny, a zistíte, ako ľahko sa so mnou dá žiť, teda nie som žiadny génius.

Začal som fajčiť, keď som mal dvadsaťštyri rokov, najprv cigarety, potom cigary. Fajčím dodnes (72 1/2 roka) a veľmi nerád sa obmedzujem v tomto pôžitku. Medzi tridsiatkou a štyridsiatkou som sa musel fajčenia vzdať na jeden a pol roka kvôli srdcovým poruchám, ktoré asi nevznikli iba pôsobením nikotínu, ale pravdepodobne ako dôsledok chrípky. Od tých čias som svojmu návyku či neresti zostal verný a domnievam sa, že cigarám vďačím za to, že som bol schopný stupňovať svoj pracovný výkon a že som sa ľahšie ovládal. Vzorom mi bol otec, ktorý bol silný fajčiar a zostal ním až do osemdesiateho prvého roku svojho života.

Aj keď som sa od pozorovania vzdialil, zámerne som sa vyhýbal kontaktu s filozofiou ako takou. Toto vyhýbanie sa mi do značnej miery uľahčila neschopnosť mojej povahy... Väčšia časť, v ktorej sa psychoanalýza zhoduje so Schopenhauerovou filozofiou, v ktorej Schopenhauer zdôrazňoval nielen dominantné postavenie emócií, ale uvedomoval si aj najvyšší význam sexuality, by sa nemala vykladať tak, že ju poznám z jeho učenia. Schopenhauera som čítal vo veľmi neskorom veku. Nietzschemu, inému filozofovi, ktorého dohady a intuície súhlasia často najprekvapujúcejším spôsobom s pracovnými nálezmi psychoanalýzy, ktorej som sa z toho dôvodu po dlhý čas vyhýbal. Menej som sa zaujímal o otázku prvenstva než o to, aby som si udržal myšlienkovú nezávislosť.

Pre Junga hovorilo jeho vynikajúce nadanie, prínosy k analýze, ktoré už urobil, jeho nezávislé postavenie a dojem istoty vyžarujúcej energie, akou jeho charakter pôsobil. Zdal sa okrem

toho pripravený nadviazať priateľské vzťahy so mnou a vzdať sa kvôli mne rasových predsudkov, ktoré si dovtedy dovoľoval mať. Vtedy som netušil, že táto voľba bola napriek všetkým vypočítaným prednostiam veľmi nešťastná, že padla na osobu, ktorá sa, neschopná zniesť autoritu niekoho iného, ešte menej hodila na to, aby sama bola autoritou a ktorej energia sa rozplynula v bezohľadnom sledovaní vlastných záujmov.

Mal som príležitosť mnoho rokov študovať dr. Adlera a nikdy som neodoprel svedčiť, že je významnou a najmä na špekulácie nadanou hlavou. Keď som rozpoznal jeho malé nadanie práve na zhodnotenie nevedomého materiálu, presunul som svoje očakávania na to, že dokáže odkryť spojenie vedúce od psychoanalýzy k psychológii, na čo ho v istom zmysle oprávňovali jeho cenné štúdie o menejcennosti orgánov. On potom skutočne vytvoril niečo podobné, ale dopadlo to tak, akoby – aby sme hovorili jeho vlastným žargónom – jeho práca bola dôkazom, že psychoanalýza sa vo všetkom mylí a názor o význame sexuálnych hybných síl vraj zastávala iba v dôsledku ľahkovernosti, s ktorou pristupovala k tomu, ako veci opisujú neurotici. O osobnom motíve jeho práce sme sme mohli hovoriť aj pred verejnosťou, pretože ju vyzradil v prítomnosti malého okruhu členov viedenskej skupiny slovami: „Vari si myslíte, že je pre mňa nejakým veľkým potešením stať po celý život vo vašom tieni?“ Nevidím, samozrejme, nič zavrhnutiahodné v tom, ak sa nejaký mladší muž bez okolkov prizná k ctižiadosti, o ktorej by sme aj tak tušili, že je jednou z pohnútok jeho práce. Ale dokonca aj pod nadvládou takéhoto motívu by sa človek mal vyhnúť tomu, aby sa stal tým, čomu Angličania so svojím jemným sociálnym taktom hovoria unfair, na čo majú Nemci k dispozícii iba oveľa hrubšie slovo. Ako málo sa to Adlerovi podarilo, ukazuje množstvo malicherných zlomyseľností, ktoré zohyzďujú jeho práce a črty neskrotného usilovania o prvenstvo, ktoré sa v nich prezrádzajú. Vo Viedenskom psychoanalytickom združení sme sa raz dopyčuli, že si robí nárok na prvenstvo, pokiaľ ide o hľadisko „jednoty neuróz“ a ich „dynamického chápania“. Bolo to pre mňa veľké prekvapenie,

pretože som sa vždy domnieval, že obe tieto zásady som zastával ešte predtým, než som Adlera poznal.

V učení o vytesnení som bol určite samostatný, neviem o žiadnom ovplyvnení, ktoré by ma priviedlo do jeho blízkosti, a pokladal som tiež dlhý čas túto myšlienku za originálnu, kým mi O. Rank neukázal to miesto v Schopenhauerovej práci Svet a ako vôľa a predstava, v ktorej sa tento filozof snaží o vysvetlenie šíalenstva. To, čo sa tam hovorí o vzpieraní sa proti prijatiu nejakej nepríjemnej časti skutočnosti, sa tak dokonale kryje s obsahom môjho pojmu vytesnenia, že som opäť mohol byť vďačný svojej nesčítanosti za umožnenie nejakého objavu. Ale iní toto miesto čítali a čítali aj ďalej bez toho, aby urobili tento objav a možno by to tak bolo aj v mojom prípade, keby som v predchádzajúcich rokoch mal väčšiu záľubu v čítaní filozofických autorov.

Veľký pôžitok z Nietzscheho diel som si potom neskôr odoprel na základe vedomej motivácie, že som nechcel, aby mi pri spracovávaní psychoanalytických dojmov prekážala akákoľvek predstava vzťahujúca sa na očakávanie. Preto som musel byť pripravený – a som rád pripravený – zriecť sa všetkých nárokov na prvenstvo v tých častých prípadoch, keď namáhavé psychoanalytické skúmanie môže iba potvrdiť pochopenie týchto otázok, ku ktorému filozof došiel intuitívne.

Vy viete, že moja vedecká práca si stanovila za cieľ objasniť neobvyklé, abnormálne, patologické javy duševného života, to znamená vyvodiť ich z psychických síl pôsobiacich v ich pozadí a ukázať mechanizmy, ktoré sú pritom v činnosti. Najprv som sa o to pokúsil na vlastnej osobe, neskôr aj na iných, a nakoniec v smelom presahu aj na ľudstve ako celku.

Mal som vždy dojem, že zatiaľ čo vám sa všetci srdečne otvárajú, je v mojej osobnosti, v mojich myšlienkach a spôsoboch reči niečo, čo ľuďom pripadá cudzie a odpudzujúce. Ak sa zdravý človek ako vy díva na seba ako na hysterický typ,

môžem si iba prisudzovať typ „obsedantný“, ktorého každá súčasť vegetuje vo vlastnom uzavretom svete.

Je vo mne kus odvahy a smelosti, ktoré sa dajú ťažko zastrašiť alebo zničiť. Ak sám seba podrobím prísrnemu skúmaniu... hovorím si, že príroda mi odoprela mnoho talentov a ponechala mi veľmi málo z onoho nadania, ktoré pôsobí presvedčivo na ľudí. Ale dala mi neohrozenú lásku k pravde, chladný pohľad bádateľa, správne oceňovanie života a schopnosť sa namáhať a nachádzať potešenie v práci.

Ľud dáva priechod svojim impulzom, zatiaľ čo my šetríme svoje zdravie, svoju schopnosť sa baviť, svoje sily; šetríme na niečo a nevieme sami na čo. A tento zvyk stáleho potláčania našich prirodzených inštinktov nám dodáva zjemnosť. Prečo sa neopijeme? Pretože nepohodlie a strach pred hostincom sú nám nepríjemnejšie ako slasť, ktorú dáva radosť z toho, že sme sa opili. Prečo sa každý mesiac nezamilujeme? Pretože s každým rozchodom strácame kus vlastného srdca... A tak naše úsilie je viac vyháňaním sa nepríjemnostiam ako tvorením radosti.

Cestovať tak ďaleko, dotiahnuť to teda tak ďaleko, sa mi zdalo úplne nemožné. Súviselo to s obmedzenosťou a úbohosťou našich životných pomerov. Túžba po cestovaní určite bola aj vyjadrením želania uniknúť onomu tlaku, zbaviť sa nutkania, ktoré toľko dospievajúcich detí núti, aby utiekli z domu.

Musí to tak byť, že na uspokojenie, že som to tak ďaleko dotiahol, sa viaže pocit viny. Pritom existuje niečo, čo sa oddávna neprávom zakazuje. Súvisí to s kritickým vzťahom dieťaťa k otcovi, s pohrdaním, ktoré vyvolalo preceňovanie otcovej osoby v detstve. Vyzerá to, akoby tým podstatným na úspechu bolo dotiahnuť to ďalej ako otec, a akoby ešte stále nebolo dovolené chcieť otca predstihnúť.

Pripomínam, že sa Pána Boha nebojím. Ak by sme sa niekedy stretli, mohol by som mu toho vyčítať viac, než by on mohol

vyhodit' na oči mne. Opýtal by som sa ho, prečo ma po duševnej stránke nevyzbrojil viac, a on by mi ťažko mohol odpovedať, že som nevyužil najlepšie predpokladanú slobodu. (Mimochodom viem, že každé individuum predstavuje časť životnej energie, no neviem, čo má robiť energia so slobodou a nepredurčenosťou.)

Vedzte, že naozaj som bol vždy nespokojný so svojimi schopnosťami a presne viem aj povedať prečo, no pokladám sa tiež za človeka veľmi morálneho, čo by mohol na seba vziať peknú formulu Teodora Vischera, podľa ktorej „mrvné veci sú zahrnuté samy v sebe“. Pokiaľ ide o zmysel pre spravodlivosť a ohľady voči blízkym, nechut' spôsobiť im útrapy alebo poškodiť ich, môžem sa porovnať s tými najlepšími z tých, ktorých som len poznal. Skutočne som nikdy neurobil nič podľa alebo zlé, napokon – ani nie som v pokušení robiť niečo také, a preto na to ani nie som pyšný. Poznámavam, že morálke, o ktorej tu je reč, rozumiem v zmysle sociálnom, nie sexuálnom. Sexuálna morálka, ako ju definuje spoločnosť, a extrémnejšie spoločnosť americká, je podľa mojej mienky veľmi opovrhnutiahodná. Bránim oveľa voľnejší sexuálny život, hoci ja som takú slobodu veľmi málo využíval. V každom prípade dost', aby som sa cítil na hranici toho, čo je v tejto oblasti dovolené.

Dajte mi ešte pár rokov a táto zem dostane inú tvár.

Keď sa pýtam sám seba, prečo som sa vždy usiloval byť pozitívnym, plným ohľadov voči ostatným a dobrým, ako to len bolo možné, prečo som sa nezmenil, keď som konštatoval, že takéto správanie sa prináša iba nepríjemnosti a údery, lebo ostatní ľudia sú brutálni a nie sú hodní dôvery, naozaj nenachádzam odpoveď. Prirodzene, nebolo to múdre. Vo svojej mladosti som necítil zvláštne etické povzbudenie a nepocit'ujem ani veľmi jasné zadost'učinenie, keď súdim, že som lepší ako ostatní. Vy ste vari prvý, komu sa tým chválím. Mohli by teda odcitovať presne môj prípad na podoprenie vašej mienky, že taká túžba po

ideále vytvára podstatnú časť našich vrodenných dispozícií... Ale, ako som vám povedal, neviem o tom nič.

Vždy som bol neveriaci, bol som vychovaný bez náboženstva, aj keď nie bez rešpektu k etickým požiadavkám ľudskej kultúry.

Drahý priateľ, nerobte si pre mňa starosti. Až na trochu únavy som vždy ten istý. Táto smrť, nech je akákoľvek bolestná, neprevrátila vo mne koncepciu sveta. Roky som sa pripravoval znieť stratu svojich synov, teraz prišla strata dcéry; keďže som úplne neveriaci, nemôžem to vyčítať nikomu a viem, že niet miesta, kde možno vzniesť svoje žiale. Celkom hlboko sa vo mne zmieta hlbší cit, pocit hlbokého, nevyliciteľného narcistického zranenia.

Pokiaľ ide o moje osobné pomery, moje boje, úspechy a sklamanie, nemá verejnosť právo, aby sa o nich dozvedela viac. Aj tak som v niekoľkých svojich spisoch... bol otvorenejší a úprimnejší než bývajú ľudia, popisujúci svoj život pre súčasnosť alebo budúcnosť. Málo sa mi za to odvdáčili; po svojich skúsenostiach nemôžem nikomu radiť, aby ma v tom napodobňoval.

Za čím človek nemôže stáť so všetkou láskou, to nemá podnikáť.

Umelecké diela majú na mňa silný vplyv, najmä básne a sochárske diela, menej maľby. Podľa príležitosti trávim pred nimi dlhý čas a snažím sa pochopiť, prostredníctvom čoho pôsobia. Tam, kde to nie je možné, napr. v hudbe, som takpovediac neschopný prežívať zážitok. Rozumné alebo možno analytické založenie sa vo mne vzpiera voči tomu, aby som bol uchvátený a pritom nemohol vedieť, prečo a čo ma uchvacuje.

Vopred pripomínam, že nie som nijaký znalec umenia, ale iba laik. Často som pozoroval, že obsah umeleckého diela ma

príťahuje silnejšie než jeho formálne a technické kvality, hoci umelec kladie dôraz predovšetkým na ne. Mnohé používané metódy a niektoré účinky umenia vlastne ani neviem správne pochopiť.

Som zástancom neporovnateľne voľnejšieho sexuálneho života, hoci osobne by som túto slobodu iba veľmi málo využil: iba do tej miery, do akej by som to osobne považoval za dovolené.

Najvyššie uspokojenie, aké môže človek zažiť, je vidieť niečo nové, t. j. poznávať niečo ako nové.

Sotvakedy ma v živote stretlo, aby som bol v živote ľudí tým, kto sa uchádza o priateľstvo... Pravdou je, že väčšinu ľudí som skôr nechával prichádzať k sebe, než aby som sa ja približoval k nim.

Nikdy nepíšem, aby som dosiahol povest', ktorá je veľmi prechodná záležitosť alebo ilúzia nesmrteľnosti. Píšem predovšetkým preto, aby som uspokojil niečo v sebe, a nie pre iných ľudí. Samozrejme, keď iní uznajú moje úsilie, rastie moja vnútorná spokojnosť, ale napriek tomu píšem v prvom rade pre seba, sledujúc vnútorný impulz.

Nikdy som nebol lekárom v pravom zmysle slova.

Bohužiaľ, musím sa priznať, že patríam k tým nehodným individuám, pred ktorými duchovia zastávajú svoju činnosť a nadzmyslové ustupuje, takže som nikdy nemal príležitosť sám zažiť čosi, čo podnecuje k viere v zázraky. Ako všetci ľudia, aj ja som mal predtuchy a zažil nešťastia, ale tie sa sebe navzájom vyhli: po predtuchách nič nenasledovalo a nešťastia ma stíhali bez predzvesti.

Keď som ako mladý muž žil sám v cudzom meste, dosť často som počul, ako známy, mne milý hlas volá zrazu moje meno.

Zaznamenal som si okamih halucinácie a znepokojene som zisťoval u príbuzných doma, čo sa v tom okamihu stalo. Nestalo sa nič. Na rozdiel od toho sa mi neskôr stalo, že som pokojne a nič netušiac pracoval s pacientmi, zatiaľ čo moje dieťa takmer vykrvácalo.

S vysvetľovaním mojich vlastných snov sa nerozlučne spájalo, že som dal cudzím ľuďom nahliadnuť do môjho psychického života väčšmi, než mi bolo milé a než býva úlohou autora, ktorý nie je básnik, ale prírodovedec. Bolo to trapné, ale nevyhnutné; podrobil som sa teda okolnostiam, aby som sa nemusel zriecť dôkazov o svojich psychologických výsledkoch.

Ešte stále rád žijem v zhode s fázami Mesiaca a novú knihu alebo nový problém či metódu najradšej začínam na začiatku týždňa, pokiaľ možno vtedy, keď je Mesiac v nove.

Keď som potom popoludní stál na Akropole a hľadel na krajinu, napadla mi zrazu zvláštna myšlienka: Teda skutočne to všetko existuje tak, ako sme sa to učili v škole? Ak to mám popísať presnejšie, potom osoba, ktorá povedala tieto slová, bola omnoho ostrejšie než obvykle oddelená od inej osoby, ktorá ju vnímala a obe osoby pritom pociťovali údiv, hoci nie nad tým istým....

Zrejme je to tak, že ono uspokojenie, že sme to dotiahli tak ďaleko, sa spája s pocitom viny; je na ňom niečo, čo nie je správne, čo je od najranejších dôb zakázané. Súvisí to s detskou kritikou otca, s oným podceňovaním, ktoré vystriedalo preceňovanie jeho osoby v ranom detstve. Vyzerá to, ako keby podstatnou stránkou úspechu bolo dotiahnuť to ďalej než otec a akoby chcieť prekonať otca bolo stále ešte niečo nedovolené. K tejto všeobecne platnej motivácii pristupuje v našom prípade ešte ten špecifický moment, že už sama téma Atén a Akropoly v sebe obsahuje poukázanie na prevahu synov. Naš otec bol obchodník, nemal gymnaziálne vzdelanie a Atény pre neho nemohli veľa znamenať.